

Møte for lukkede dører, Stortinget 13. februar 1920

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 13. februar 1920 kl. 17.00.

Præsident: Tveiten.

Presidenten: Statsministeren er meint paa aa gjeva ei melding um det ministermøtet som er halde her i Kristiania, og presidenten vil daa gjera framlegg um at raadleggjingane vert haldne for stengde dører.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten gjer vidare framlegg um at regjeringi sine medlemmer og dei vanlege Stortinget sine tenestmenn under slike møte kann vera til stades under raadleggjingane. Daa ingen hev sagt noko imot det, gjeng presidenten ut ifraa at det er vedteke.

Statsminister Gunnar Knudsen: Jeg skal tillate mig idag som sedvanlig at oplåse den protokol som er holdt paa det sisst avholdte ministermøte her i Kristiania. Jeg kommer herunder til som før efter hver post at gi nogen nærmere oplysninger om protokollens indhold hvor det er paakrævet. Ordlyden er følgende:

"Ved avslutningen av det nordiske ministermøte i Kristiania som fandt sted i dagene fra den 1. til den 4. februar 1920 vedtokes det at utsende et kommunike til pressen som vedlagte bilag." Det er offentliggjort, saa det anser jeg for overflødig at referere.

"Følgende emner behandledes:

I. Folkenes Forbund.

Man drøftet spørsmålet om de tre nordiske lands tilslutning til Folkenes Forbund og gjennemgik derunder de viktigste bestemmelser i Forbundspakten. Det konstateres at der i alt væsentlig var enighet om forstaaelsen av disse bestemmelser.

I denne forbindelse fremholdtes ogsaa den tendens, som hadde gjort sig gjældende fra de allierte magters side, til at forelægge de nøytrale magter til antagelse forslag til internationale overenskomster, ved hvis utarbeidelse disse ikke har hat anledning til at medvirke, og man enedes om at de tre nordiske land ved første beleilige anledning hver for sig skulde fremholde overfor de allierte magter de indvendinger de hadde at gjøre mot en saadan fremgangsmaate, der strider mot, hvad der tidligere har været sedvane."

Med hensyn til propositionen om Folkenes forbund, kan jeg meddele at det i statsraad idag er besluttet at fremsætte den for Stortinget, og den vil bli overbragt naar møtet sættes for aapne døre.

Hvad angaar sidste led hvori der ankes over den maate hvorpaa de allierte i den sidste tid har søkt at istandbringe internationale overenskomster uten samarbeide med de utenfor de

allierte staaende magter, saa sigtes der først og fremst til en saakaldt international overenskomst angaaende flyvevæsenet, for den viser sig efter nærmere undersøkelse at være av den art at den ikke vil kunne brukes av de tre nordiske lande, ikke med rimelighet ialfald. Der sigtes ogsaa til en kongres eller et møte som i disse dage skal holdes i Paris angaaende transit under forskjellige forhold i forskjellige land. Imidlertid er der netop i disse dage indløpet meddelelse og indbydelse fra de allierte baade til Norge og Sverige og formodentlig ogsaa til Danmark om at delta i overveielserne angaaende disse transitoverenskomster, saa anken gjælder altsaa ikke det friskest foreliggende tilfælde.

Jeg refererer videre:

"II. Anerkjendelse av nye statsdannelser.

Man var enig om at anerkjendelse av Ungarn burde finde sted saa snart fredstraktaten mellem dette land og de allierte magter var undertegnet. Med hensyn til de øvrige nydannede stater mente man derimot at tidspunktet for deres officielle anerkjendelse endnu ikke var kommet.

Da man underhaanden er blit bekjendt med, at der kan ventes indbydelse til en baltisk konferanse hvorunder bl.a. spørsmålet om Østersjøens nøitralisering skulde behandles, enedes man om at man ikke kunde anbefale deltagelse i denne konferanse, og at bestræbelserne burde rettes paa at søke at undgaa at en saadan indbydelse utgik til de tre nordiske land.

I anledning av en til den norske regjering og den danske riksdag rettet henvendelse fra en armensk delegasjon i Paris om intervensjon til fordel for Armenien fandt man at henvendelsen ikke ga anledning til nogen forføining."

Hvad angaar deltagelsen i en baltisk konferanse og spørsmålet om Østersjøens nøitralisering saa var der enighet om, at det hadde sine betænkeligheter for de tre nordiske lande at indlate sig derpaa, saalange ikke alle magter som var interessert i Østersjøens nøitralisering hadde adgang, og det har ikke været tilfældet hverken for Tyskland eller Ruslands vedkommende. Under enhver omstændighet vil jo Norges interesse i Østersjøens nøitralisering være minimal.

"III. Handelspolitisk oversigt.

Man gav hverandre opplysninger om de siden det sidste ministermøte indtraadte forandringer i den handelspolitiske situation.

IV. Handelsforbindelsene med Sovjet-Rusland.

Man drøftet den av Fredskonferansens Høieste Raad offentliggjorte meddelelse vedrørende vareutvekslingen gjennom de russiske kooperative organisationer. Det konstateres at det trods undersøkelser ikke hadde lykkets at tilveiebringe opplysning om denne foranstaltnings rækkevidde og om den maate hvorpaa den tænktes gjennomført. Hvis det av det Høieste Raad tagne skridt skulde lede til gjenoptagelse av handelsforbindelser med Rusland var man videre enig om at hævde, at de tre nordiske lande maatte ha den samme adgang som

andre stater til optagelse av forbindelsene i den utstrækning hvortil deres interesse maatte gi anledning."

Om dette er der fremdeles intet nyt at meddele. Spørsmålet er like uløst som det var da møtet blev avholdt. Hvorledes og i hvilken retning det vil bli løst tør jeg selvfølgelig ikke uttale mig om.

"V. De tyske eksportbestemmelers virkninger paa kontrakter avsluttet med utlandet.

Konferansen enedes om at anbefale vedkommende næringsorganisationer i de tre lande at istandbringe et samarbeide for at søke en løsning av de for tiden raadende vanskeligheter."

Disse vanskeligheter bestaar jo som vistnok bekjendt deri - og vi har samme erfaring i alle tre lande - at der i de tre nordiske land er gjort kontrakter og indkjøp fra Tyskland, og naar dette er blit fastsat til en bestemt pris, saa hænder det allikevel saa godt som altid, at inden varen leveres forlanger de ny pris. Dette gir naturligvis omsætningen saa yderst usikker karakter, at det vanskeliggjør handelsomsætning. Der er vistnok i alle tre lande gjennom diplomatiet gjort hvad gjøres kan for at overvinde disse vanskeligheter, men vi var enig paa møtet om at det virksomste middel vistnok vilde være, om de organisationer som repræsenterer indkjøp i de tre lande, vilde slaa sig sammen og muligens efter forhandling med de tilsvarende organisationer i Tyskland søke at faa fastslaat principerne, hvorefter handel da rolig vilde kunde forgaa. Det vilde være av den aller største betydning for hele vareomsætningen navnlig med Tyskland.

"VI. Spørsmålet om beskatning av de nordiske lands skibsfart, industri og handel i utlandet.

I anledning av henvendelse fra de nordiske traktatkommissioners nabolandsutvalg angaaende spørsmålet om beskatning av skandinavisk skibsfart i fremmede land enedes man om at foreta den foreslaatte henvendelse til Storbritannien og Amerikas Forenede Stater.

Samme utvalg har ogsaa henledet ministermøtets opmerksomhet paa den tendens som i Storbritannien har vist sig til at beskatte der bosatte agenter for skandinaviske firmaer ikke blot for indtægten av agentenes egen virksomhet, men ogsaa for principalens indtægt av deres eksport til Storbritannien. Man enedes om at foreta en henvendelse til Storbritannien saaledes som foreslaat av utvalget."

Det er en ganske eiendommelig maate hvorpaa der er søkt praktisert beskatning baade i Amerika og England. Den har ikke git sig saadant utslag endnu, at det egentlig kan siges at virke i nogen større grad generende, men tendensen er der, og vi var alle enig om, at man maatte søke at gjøre sit yderste for at hindre den slags beskatning som tilslut ikke kan andet end bremse for den almindelige handelsomsætning og virke til skade og tilslut vistnok ikke mindst virke til skade for lande som Amerika og England hvis sjøfart og handelsomsætning er større end de fleste andre landes. Man vil søke at fremholde disse betragtinger navnlig i London og derefter da i

Washington for at søke at faa en overenskomst istand som hindrer dette systems ikke alene videre utvikling, men at det i det hele tat knæsættes.

"VII. Det internationale valutaspørsmål.

I anledning av den efter initiativ av finanssekspertmøtet i Amsterdam bl.a. til de tre regjeringer rettede henvendelse om sammenkaldelsen av en international finanskonferanse var man enig om at gi sin tilslutning til denne tanke.

Videre enedes man om at la sakkyndige fra de tre land møtes til en konferanse for at overveie, i hvilken grad felles foranstaltninger skulde kunne vedtas for at motvirke kronevalutaens depresisering i forhold til utenlandsk valuta."

Dette romertal indeholder altsaa egentlig to ting. Den ene er en international finanskonferanse. Som det vil være bekjendt, er det offentliggjort oprop i aviserne den 15 januar om at tiltræ en saadan international finanskonferanse for om mulig at finde midler til at faa gjenoptat omsætningen mellem de lande, hvis valuta er sterkest ødelagt efter krigen. Dette var vi alle enig om, at vi 3 nordiske lande burde søke at delta i. Efter hvad der nu sees at være fremholdt, ialfald fra engelsk side, fra regjeringshold, ser det ut til, at man interesserer sig for at faa en saadan finanskonferanse istand, og sikkert maa det jo være, at den for Europa, man kan trygt si faretruende situation, som vi er oppe i, den maa det søkes at istandbringes botemidler for, for ellers kan den komme til at true hele den civiliserte verden. Den i andet led nævnte valutakonferanse mellem de 3 nordiske lande indbyrdes gjælder det samme, men i indskrænket maalestok; det gjælder altsaa at forsøke at opretholde kroneværdien, den norske, svenske og danske kroneværdi. Som bekjendt staar Sverige i saa henseende bedst, dernæst Norge og daarligst Danmark. Nu, det staar i forbindelse med navnlig den ugunstige handelsbalance, og hvorvidt der vil kunne findes effektive midler for at hindre kronens nedgang eller de andre, fremmede valutaers opgang. Det er et saare vanskelig og indviklet spørsmål, men man mente, at man ihvertfald fik prøve at la vore kyndigste folk komme sammen til et møte her i Kristiania snarest mulig for at drøfte det spørsmål.

"VIII. Spørsmålet om nordisk socialpolitisk samarbeide.

Der var enighet om at fortsette samarbeidet paa det socialpolitiske omraade mellem de tre nordiske land under saadanne former, som de til enhver tid foreliggende spørsmål maatte gjøre hensiktsmessig, og alt eftersom de enkelte spørsmål maatte melde sig til behandling."

Formen for protokollationen om dette punkt tilsigter at hindre en tendens som har været oppe til at faa istand en permanent kommission med et permanent fælleskontor, idet vi alle var enig om, at man maatte være varsom med denne skandinaviske lovgivnings-forberedelse. Den har naturligvis mange fordele, og derfor er den ogsaa opkommet, men den har ogsaa sine mangler. Den væsentligste mangel er den, at den forsinker sakens løsning, og ikke alene det, men den vil lettelig ogsaa kunne paavirke ved en slags kompromisering det

enkelte lands utvikling. Det gjelder navnlig de sociale spørsmål. Vi staar vel i saa henseende litt længere fremme end de andre, og derfor har vi ikke paa nogen maate villet gaa med paa en ordning, som lægger en klamp om foten paa vor utvikling i saa maate. De øvrige herrer var forresten ogsaa enig deri.

Castberg: Det er vanskelig at uttale sig nærmere om disse spørsmål efter en oplæsning eller et referat, som det der nu er git. De spørsmål det her gjelder, er jo av den betydning, at det vilde være rimelig, at Stortinget fik anledning til at drøfte dem efter at ha ha adgang til at se meddelelsen og undersøke den nærmere i nogen tid, likesom det mest av det, som det her gjelder, vel naturlig burde kunne drøftes for aapne døre. Jeg har et par bemerkninger at gjøre i anledning av den meddelelse som er git her. For det første vil jeg uttale min anerkjendelse av, at der regelmæssig i denne meddelelse er benyttet en korrektere betegnelse end tidligere, idet betegnelsen "skandinavisk" er bortfalldt. Det forekommer mig, at endel av det, som er meddelt her, gir uttrykk for en anvendelse av disse konferanser, som der i og for sig ikke er noget at si paa, og som kan ha sin nytte; det er, naar det først er nævnt at der i disse konferanser var drøftet, hvordan pagten angaaende Folkenes Forbund var at forstaa, altsaa en drøftelse av forstaaelsen av den. Og der er ogsaa andre av disse poster, som statsministeren nævnte, hvor det som er foregaaet er, at man har meddelt hinanden gjensidige opplysninger og drøftet dem.

Men jeg kan ikke tilbakeholde den bemerkning, at det, som er meddelt her av statsministeren, efter min oppfatning bestyrker den betænkelighet, som ikke fra min side alene, men ogsaa fra andre, blev gjort gjældende overfor disse ministermøter, henseet til den maate, hvorpaa man tidligere hadde gaaet frem. Der er nemlig, saavidt jeg oppfattet det, i en række tilfælde fattet, om jeg saa kan si, beslutninger om, hvad der skal foretages, man er blit enige om at gjøre det og det i viktige spørsmål, spørsmål av den største betydning for landets utenrikspolitikk. Og det er altsaa skedd i et kollegium, hvor der bare har været tilstede to medlemmer av den norske regjering, nemlig statsministeren og utenriksministeren. Eksempelvis kan jeg nævne spørsmålet om at anerkjende fremmede stater eller ikke. Derom blev det opplyst, at man var enig om at anerkjende de og de stater, men man enedes om ikke at anerkjende eller at vente med at anerkjende andre. Videre enedes man om ikke at tiltræ nogen baltisk forening eller konferance, saalænge det og det fandt sted, eller saalænge det og det ikke forelaa - en betingelsesvis negtelse av at tiltræ en baltisk forening eller en politisk konferance, eller hvad man vil kalde det. Det er ikke min mening paa nogen maate at antyde, at det, man blev enig om her, var uriktig. Tvertimot, jeg mener, at spesielt for Norge er der ingen oppfordring til at blande sig ind i nogen baltisk kombination, men det er denne konstitutionelle side ved saken, om man saa vil, at der faktisk, som det forekommer mig, det laa i den meddelelse, statsministeren gav, er fattet beslutning i et spørsmål som dette. Naar to saa fremskudte medlemmer av den norske regjering som statsministeren og utenriksministeren blir enig med

tilsvarende representanter for de to andre lande om det og det, saa sier det sig selv, at om den norske regjering i sin helhet vistnok ikke formelt eller konstitutionelt er bundet ved det, vil faktisk og politisk paa denne maate regjeringens standpunkt være avgjort ved, hvad der foretages av de to medlemmer av regjeringen i en saadan konferance. Nu vet jeg ikke, om der i alle disse tilfælde, hvorom statsministeren meddelte, at man var blit enige, er paa forhaand fattet nogen beslutning i den norske regjering om, hvordan man skulde stille sig i tilfælde, altsaa fattet beslutning derom i slike former, at det er gjenstand for konstitutionel kontrol. Der blev ialfald ikke oplyst noget derom.

Der er en ting til, jeg vil nævne i denne forbindelse. Saavel angaaende dette om at tiltræ en baltisk konferance eller forening - jeg oppfattet ikke i øieblikket saa nøie, hvad det var - men overfor en baltisk orientering, saavel som angaaende spørsmålet om beskatning av skibsfarten blev det nævnt, at man enedes om at foreta henvendelse til England og Amerika. Med hensyn til det sidste er det vel den rette opfatning efter regjeringens holdning i det hele, at en saadan henvendelse ikke vil ske gjennem en repræsentation som en fællesoptræden av de tre lande, men en henvendelse fra hvert enkelt land for sig, altsaa det, som samtlige talere under trontaledebatten præciserte, at i optræden utad maatte Norge optræ selvstændig, ingen fællesrepræsentation utad. Og endvidere naar det var nævnt, at man enedes om ikke at tiltræ en baltisk forening, saalænge det og det fandt sted, eller saalænge det og det ikke fandt sted - hvilket forutsætter muligheten av, at man kan komme ind paa spørsmålet senere - at der i det spørsmål heller ikke foretages nogen fællesoptræden utad, og at en beslutning i et saa viktig spørsmål ikke fattes av andre paa Norges vegne end dets egne statsmyndigheter paa konstitutionelt foreskrevet maate, at der ikke ved disse halvt private konferanser - der offentliggjøres jo bare delvise meddelelser fra disse konferanser - konferanser, som ligger utenfor al konstitutionel kontrol, fattes beslutninger av vital betydning for Norges utenrikspolitik. Det samme gjælder ogsaa det vigtige spørsmål om forholdet til Rusland. Der har man jo drøftet handelsforbindelsen, og det kan jo være nyttig, men det blev tilføiet, at man var enig i, at alle de tre lande maatte ha samme adgang som andre stater til at opta forbindelse. Hvad vil det føre til fremtidig? Overfor de enkelte foranstaltninger, som skulde gi uttrykk for dette, maa vel forutsætningen være, at Norge handler selvstændig og optræder helt ubundet av, hvad der maatte være foretat paa denne konferance.

Med hensyn til den sidste sak, som statsministeren nævnte, det socialpolitiske samarbeide, saa vil jeg uttale min anerkjendelse av det standpunkt som der er indtat, og som jeg anser som et resultat av at den norske opfatning er gjort gjældende. Det har jo været sterke kræfter oppe baade i Danmark og Sverige for at vi skulde faa det som blandt andet blev planlagt paa Kjøbenhavnerkonferancen i april ifjor - permanente fællesinstitutioner. Det er avvist, og den form som er nævnt her, nemlig at man kan drøfte spørsmålene sammen, naar det i hvert enkelt tilfælde findes at være hensigtsmessig og eftersom

sakerne melder sig, tror jeg er den rette form for dette samarbeide, naar man vil fortsætte paa dette omraade. Jeg kan ikke hævde, efter bare at ha paa hørt dette referat, av hvad der er foregaaet, at jeg kan ha fuldt oversigt over alle enkeltheter i det som er passert, men disse mere generelle bemerkninger mener jeg det er paa krævet at gjøre gjældende, idet det bestyrker mig i, at disse konferanser vel kan være nyttig, naar det gjælder om kun at utveksle meninger - som det var gjort med hensyn til forstaaelsen av nationernes forbund - og meddele gjensidige oplysninger, men at det baade er uriktig og betænkelig at holde disse fællesmøter, naar de optræder som besluttende organer som faktisk - man mene om det konstitutionelle og det formelle hvad man vil - i ukonstitutionelle former binder norske statsmyndigheter. Jeg vil derfor understreke, hvad regjeringens medlem, statsraad Løvland, sa paa slutten av trontaledebatten, at hans bestemte opfatning var, at disse ministermøter som var begyndt som ekstraordinære foranstaltninger under en ekstraordinær tid, ikke maatte bli nogen permanent institution i vort statsliv.

Buen: Jeg forstod statsministeren saaledes, at han med hensyn til handelsforbindelsen med Rusland sammen med de andre var kommet til det resultat, at man maa vente paa de andre. Man sa som saa: naar handelsforbindelse aapnes med Rusland av de andre da vil ogsaa vi være med, men man tar intet initiativ i saken. Jeg forstaar stillingen saadan - jeg beklager, at det er saa, hvis jeg har forstaat statsministeren riktig, for jeg er sikker paa, at mange hadde haabet, at Norges regjering, helst i forbindelse med de andre skandinaviske regjeringer, hadde forsøkt at aapne veien mot øst, saaledes at man nu kunde kommet i fredelig forbindelse; men det er ikke videre at gjøre med den sak nu, det faar i tilfælde komme paa en anden tid. Jeg forlangte ordet i anledning av en passus i statsministerens redegjørelse. Statsministeren sa, at der hersket enighet paa ministermøtet om forstaaelsen av forbundspaktens forskjellige bestemmelser. Det vil interessere os socialister i høi grad saa hurtig som mulig at faa høre, hvilken denne forstaaelse var især paa et punkt: Hvilken forstaaelse har ministermøtet av den ting, at forbundspakten efter mit skjøn ialfald ikke uttaler sig saa tydelig at folket er klar over, hvorvidt de enkelte land har anledning til at ha helt og fuldt herredømme over sit eget militærvesen, hvorvidt de har hel og fuld anledning til om de saa vil at gaa til hel avrustning. Det er et brændende spørsmaal for os socialister, derfor skulde det interessere os i høi grad at høre, hvilken forstaaelse der raadet paa ministermøtet om dette. Hvis det er saa, at den proposition som senere blir fremlagt, behandler ogsaa dette, uttaler sig om denne forstaaelse paa det punkt, saa behøver det selvfølgelig ikke fremkomme noget svar nu her; men jeg vil stille spørsmålet, fordi jeg er ikke saa sikker paa, at dette er av de ting som propositionen behandler saa klart og indgaaende, at man faar det rigtige indtryk av saken. Som sagt dette spørsmaal er i høi grad bestemmende for vor stilling til selve spørsmålet om Nationernes Forbund.

Statsminister Gunnar Knudsen: I anledning av de bemerkninger som kom fra hr. Castberg og hvis indhold jo i alt væsentlig er vel kjendt fra før, saa skal jeg ikke andet si, end at jeg tror, at han tar ganske feil i den opfatning han har, at ministermøterne binder nationalforsamlingerne paa nogen maate. Allerede den omstændighet at det her refereres skulde være ganske tilstrækkelig til at undgaa det. Dersom det er uenighet om de principer som er fremholdt eller de faktiske ting som er kommet frem i protokollen, saa er der den fuldeste anledning til at gjøre den mening gjældende, og det er jo givet, at dersom det skulde vise sig i et enkelt punkt, at møtet er gaat videre end den gjældende opfatning er i denne forsamling, saa er saken klar og grei: Der maa andre mænd sættes til at styre landet. Saa den postkonstitutionelle kontrol er i fuld orden netop derved at der her gjøres fuld rede for hvad der foregaar paa møterne. Der er ingen hemmelighet, ingen hemmelige avtaler, som jeg tidligere har uttalt.

Jeg benytter leiligheten til at rette en misforstaaelse som repræsentanten gjorde sig skyldig i. Den betingede - om jeg saa maa kalde det - tilslutning til en eventuel baltisk konferance - naar en saadan konferance ogsaa omfattes av de lande som nu ikke var indbudt - findes ikke i protokollen, men den blev nævnt mundtlig av mig som en nærmere forklaring av protokollens opfatning og mening. Det ligger ikke deri, at Norge eventuelt skulde være forpligtet eller at det skulde ansees ønskelig at gaa ind i en saadan baltisk konferance angaaende Østersjøens neutralisering. Jeg uttalte uttrykkelig, at det ligger noksaa fjernt for Norge at ha interesser i Østersjøen. Hvis det spørsmål derfor senere kommer op, blir der anledning til at drøfte det, og det faar da komme an paa hvorvidt det kan ansees i Norges interesse at delta, og om formerne er slik at man kan anse det betryggende. Her er intet paa forhaand avgjort. - Hvad angaar henvendelsen til England og Amerika med hensyn til beskatning av norsk skibsfart eller norsk industri, saa har det med alle disse henvendelser altid været forutsætningen, at de skulde ske fra hver enkelt stat gjennem deres egne organer, ikke paa noen fælles maate. Men man mener, at naar de optræder omtrent samtidig og efter samme linje, vil man opnaa mere, naar der optrædes av 3 stater i samme sak end naar der optræder en. Det tror jeg maa være noksaa uimotsigelig. Men Norge optræder alltid selvstændig.

Formerne for det socialpolitiske samarbeide - ja, de har bragt os ikke saa faa vanskeligheter. Men der maa jeg minde repræsentanten om, at det er repræsentantens eget forslag som har bragt os op i disse vanskeligheter, for det var repræsentanten som stillet forslag om at vi burde opta et skandinavisk samarbeide paa det omraade. Og der har vist sig tendenser, som vi i landets egen interesse har fundet at maatte ta avstand fra. Jeg gjentar - hvad jeg sa da jeg sidst hadde ordet, at de herrer statsministre og utenriksministre var enig med os om det, saa det voldte os ikke forsaavidt nogen større vanskelighet.

At det skulde være noget uriktig og betænkelig ved det som foregaar paa disse møter, og at de binder statsmagterne, - hvad

det angaar har jeg uttalt mig noget før. Jeg kan ikke være enig i den betragtning som er fremkommet fra hr. Castbergs side. Det kan selvfølgelig utvikle sig derhen, det vil jeg ikke benegte. Og da maa jo denne forsamling passe paa. Men efter hvad der hittil foreligger, og i anledning av de spørsmaal som her foreligger og er refereret tror jeg neppe der er grund til at fremkomme med nogen anke, og hr. Castberg har heller ikke søkt at rette nogen anke mot den opfatning som er gjort gjældende. Jeg kan derfor ikke være enig med ham i den betragtning at disse møter bør ophøre. Vi drøftet ogsaa det, og det er kommet frem i kommunikéet, at man anser det heldig at disse møter fortsætter, men ikke efter nogen forut lagt plan, kun naar det av en eller anden grund melder sig av sig selv som ønskelig at man kommer sammen for at drøfte. Nu er det næsten et aar siden sidst, at der var et saadant møte i Stockholm, og denne gang hadde møtet sin naturlige grund i drøftelsen om Nationernes Forbund, hvor de tre landes nationalforsamlinger jo maatte fatte avgjørende beslutning straks. Saa vil det ogsaa bli forholdt i fremtiden. Kommer der ikke op nogen spesielle spørsmaal, som kan antages at kunne fremmes til fordel for alle tre lande ved en fælles drøftelse, vil der ikke bli holdt noget møte.

Hvad angaar hr. Buens forespørsel skal jeg straks bemerke, at med hensyn til forstaaelsen av det meget viktige spørsmaal om de landes hærvesen og forsvarsvæsen, som slutter sig til folkenes forbund, er der utførlige uttalelser i propositionen. Der blir gjort fuld rede for dette likesom for andre meget viktige spørsmaal. Om et par dage antar jeg propositionen vil bli omdelt, og da vil enhver kunne gjøre sig fuldt ut bekjendt med dette. Netop paa det omraade tror jeg at møterne har været overmaade nyttige for alle tre lande. Hvad angaar forbindelsen med Sovjet-Rusland er det klart, forekommer det mig ialfald, og jeg har sagt det før, at Norge ikke kan opta en selvstendig linje med Sovjet-Rusland uavhengig av stormagterne. Vi har ingen ret fraskrevet os selvfølgelig. Vi har hævdet, at dersom der kommer en forbindelse som søker at monopolisere - det har været oppe nok i den offentlige diskussion - søker at monopolisere handelen for England og Amerika, saa vil vi protestere mot det. Vi har hat handel med Rusland før, og vi ønsker selvfølgelig at fortsatte denne handel. Og regjeringen og dens organer vil naturligvis være vaakne og søke at komme til, saa snart som det for landets egen sikkerhet kan anses tilraadelig. Vi kan ikke vandre vore egne veie og bryte os vore egne veie frem til Rusland - det maatte vi jo gjøre - og det antar jeg ogsaa repræsentanten er enig i. Men kan vi komme frem og finde former for utveksling av varer med Rusland, saa er det ingen her i landet, saavidt jeg vet, som har noget at bemerke derimot. Tvertom. Det er overmaade mange, tror jeg, særlig inden vor handelsstand, som ønsker at komme i forbindelse med Rusland. Vi har store materielle interessere i Rusland og med Rusland; vi har havt det før krigen og det vil visselig ikke bli mindre efter. Vi venter større utvikling efter krigen, end det har været før krigen, men man faar avvente den vei, som vi med trygghet kan gaa, førend man tar skridt, som kan bringe os i vanskeligheter.

Halvorsen: Jeg vil gjerne faa uttale, at jeg har set ministermøterne som et organ, som er skapt ut av de ekstraordinære forhold, vi har levet i. Det har været en håndig maate for vore ledende mænd til at træffe hverandre, utveksle meninger og drøfte de ting, som har staaet paa dagsordenen. Og jeg tror, det kan sies, at de til dato bare har gjort godt. Jeg ser ogsaa i den protokol, som vi har faaet oplæst idag, et bevis paa det samme. Jeg synes, at alle de ting som er drøftet der og de resultater man er kommet til, er det bare godt at si om. Men jeg vil faa lov at føie til, at jeg ser dette ogsaa utelukkende begrundet i de ekstraordinære forhold. For det maa vi alle være opmærksom paa, at naar vore første mænd, naar landets statsminister og landets utenriksminister, konfererer med de to andre landes statsministre og utenriksministre, og de der blir enig om en ting, saa vil vort land - det har hr. Castberg ret i - meget let kunne bli bundet ved det, som de blir enig om. Det vil meget let kunne stille sig slik, at vi kommer til at desavouere vor regjeringens første mænd, hvis vi ikke følger det, som de er blit enig om, og da er vi paa et skraaplan. Jeg mener derfor, at der maa vises meget takt fra regjeringens side her. I allefald efter den oversigt jeg har, har jeg ingenting at klandre regjeringen for, for jeg tror, at det vi har faaet høre til dato, det har ikke gaat noget for nær. Men man skal være opmærksom paa, at man let kan komme paa et skraaplan, og man maa ikke strække det længer end det er nødvendig. Jeg ser med glæde det nordiske samarbeide, og jeg haaber, det vil bestaa ut gjennom tiderne, men det er jeg fuldt opmærksom paa, og jeg tror ganske sikkert at kunne si, at der vil findes andre former for samarbeide end disse ministermøter. De vil let faa en litt for bindende karakter for statsmyndighetene, og det maa man undgaa. Jeg vil gjerne ha sagt dette. Men ellers mener jeg, at dette som vi hørte idag om disse praktiske ting, som er kommet op, og hvor interessene er saa ganske sammenfaldende, ikke er noget at si paa - dette som mange av vore forretningsmænd og bedrifter er oppe i nu: Tysklands forhold til egne kontrakter. At de skal holde kontrakterne - er det Danmark, Sverige og Norge kræver - at man da kommer sammen og søker at gjøre sine krav gjældende sammen, det bevirker alene, at vi staaer sterkere og bedre. Det er oplagt. Med hensyn til den maate, hvorpaa man søker at beskatte os i Amerika og England - saa har vi ogsaa der samme interesse, og derfor gaar vi sammen. Det er klart, at vi bare kan vinde paa det, men jeg sier igjen: Man maa være følsom her, man maa ikke strække det længer end grunden rækker.

Castberg: Jeg noterer med stor tilfredsstillelse, at den sidste ærede taler - særlig i den parlamentariske stilling, han indtar - samtidig med at han markerte saa sterkt, som han gjorde, at han ikke har noget at klandre regjeringen for ut fra sit synspunkt med hensyn til hvad der hittil er foretat, dog saa sterkt tok en forsigtighetsreservation, eller hvad jeg skal kalde det, som han gjorde. Jeg skal ikke si mere derom. Jeg har bare et par bemerkninger i anledning av de uttalelser, som faldt fra statsministeren. For det første vil jeg si, at naar statsministeren nævnte, at jeg var ophavsmand til det

skandinaviske samarbeide paa det socialpolitiske omraade eller de planer om samarbeide paa det socialpolitiske omraade, som regjeringen nu har hat vanskeligheter med for at faa begrænset, saa er det ikke ganske riktig. Det er fra svensk side forsøkt at gjøre kapital av et foredrag, som jeg holdt for nogen aar siden i Det interparlamentariske forbund, hvori jeg fremhævet ønskeligheten av en større kontakt og samarbeide mellem landene paa det socialpolitiske omraade, men hvor jeg paa ingen maate anbefalte eller tok ordet for en ordning som den, man slog ind paa i møtet i Kjøbenhavn, og hvori jeg meget sterkt - saa sterkt at det vakte misnøye i svenske og danske kredse og skurret i feststemningen, som jo altid er stor paa disse møter - markerte, at hele vor historie gjorde, at vi maatte staa paa post likeoverfor enhver tendens til sammenblanding og samrøring. Paa dette sidste møte i Stockholm søkte den svenske indleder at ta mit foredrag dengang til indtægt for disse videregaaende planer, og jeg nedla straks en bestemt og motivert protest derimot. Jeg avviser derfor, at der med nogensomhelst føie kan paaberopes det som fra min side er fremholdt tidligere paa dette omraade. Men det er et spørsmåal av mere personlig art, og jeg skal ikke opholde mig yderligere ved det.

Jeg vil faa bemerke i tilknytning til hvad den ærede representant fra Kristiania ogsaa understreket, at nar det sies, at Stortinget ikke er bundet - for det refereres jo her i Stortinget og da kan man underkjende det som er gjort - saa mener jeg, at naar de som representerer den norske stat i forhandling med andre landes representanter gjør det og det, saa staar man ikke helt frit, man vil ikke desavouere landets regjering overfor fremmede land uten den absolutte nødvendighet. Naar det saa sterkt fremhæves, at Stortinget jo har anledning til at drøfte disse spørsmåal, og naar det i samme forbindelse sies at her er der ingen hemmelige avtaler, saa vil jeg si: hvorfor behandles denne sak for lukkede døre? Hvorfor kan ikke protokollen i sin helhet offentliggjøres? Hvorfor kan ikke disse spørsmåal drøftes for aapne døre? Noget av det betydningsfuldste ved den nye tid skulde dog være, at vi kommer bort fra hemmelig diplomati og hemmelig forhandling paa dette omraade, som gjælder saa viktige ting. Og ihvertfald mener jeg at skal der være fuld betydning i at Stortinget drøfter disse spørsmåal efterat ha faat meddelelse av regjeringens chef, saa maa Stortinget dog ha anledning til at se paa disse meddelelser. For hvad man kan sitte og skrive ned i farten under en oplæsning, det blir let nok saa ufuldkomment, selv bortset fra at man ikke faar tid til nærmere at overveie, granske og undersøke de forskjellige spørsmåal. Jeg skulde derfor anse det rigtig, at den meddelelse som statsministeren har git, blev utlagt for at foretas i et senere møte, forat Stortinget kan faa anledning til i den utstrækning det maatte anse ønskelig, at diskutere disse spørsmåal. Min henstillen gjælder ogsaa - det er muligt at der kan opplyses om grunde som gjør det umuligt - at dette blir offentliggjort. Man kan si: ja da maa det ske i Danmark og Sverige ogsaa. Ja, hvorfor ikke? Hvorfor kan ikke dette offentliggjøres? Ellers blir det hemmelige avtaler og overveielser, og som sagt: den hemmelige

utenrikspolitik, de hemmelige avtaler, hemmelige drøftelser, hemmelige forberedelser av hvad der senere skal avtales - det skulde vi nu komme bort fra.

Buen: Med hensyn til det sidste hr. Castberg uttalte om meddelelsens utlæggelse, saa har jeg ingenting at indvende mot det selvfølgelig. Det kan under ingen omstændigheter skade. Og jeg er ogsaa enig i, at hvis det er muligt at offentliggjøre, lægge frem alle disse ting for alle mennesker, saa vilde jeg jo ogsaa svært gjerne ønske det. Det er sikkert nok, at jo før vi kan komme bort fra den tanke at overhovedet noget behøver at hemmeligholdes, jo bedre. Men overfor den særlige frygt som stadig væk kommer frem, særlig fra hr. Castbergs side, ovefor faren ved dette overhovedet at indlate sig paa disse skandinaviske drøftelser, disse ministermøter, saa vil jeg si, at jeg er ikke enig i det. For jeg synes det, at vi maa være saavidt voksne, at vi ikke er ræd for at konferere med andre om de ting som kan interessere flere end os. Jeg synes det er lidt av en falliterklæring at gaa rundt med denne frygtagtighed i sig, at det er farlig at snakke med andre folk. Det er sagt, at regeringens repræsentanter, statsministeren og utenriksministeren, under disse ministermøter maa utvise takt - ja det vil jeg da haape. Det maa de utvise baade her og der, for ellers er de ikke egentlig folk paa sin rette plads. Det er klart, at hvis de utleverer sit land paa nogensomhelst maate, saa forbeholder vi os alt lovlig, og de faar da springe over klingen, naar de kommer hjem igjen, hvis de har gjort det. Men jeg ser det ut fra mit syn: i vor bevægelse som omfatter baade det ene og det andet har vi trang til at konferere med folk som har de samme interesser i andre land, og vi har aldrig set nogen skade av det, bare styrkelse. Det mener jeg ogsaa bør være tilfældet landene imellem. Det som kræver sin løsning, det som trønger sig paa i det ene land, er det i vor interesse ogsaa løses i andre land, og selvfølgelig bør enhver gjøre sin indflydelse gjældende saa godt han kan ut fra sit særlige synspunkt. Naar det bare er hel og fuld klarhet over tingen, som jeg tidligere har sagt, saa der intet sker som ikke folkets repræsentanter og den hele nation faar rede paa, saa er der ingen fare skedd. Men hvis det skulde være tilfældet, at man konspirerer bak folkets ryg, saa hjælper det ikke, at vi sier: Dere faar ikke lov til at holde disse ministermøter; da er det mange maater at gjøre det paa. Og hvis man saa er utsat for saa farlige folk og saa taktløse folk, ja saa hjælper det ikke at vi sier, at disse ministermøter ikke skal holdes. Jeg synes at ministermøterne i og for sig indeholder en rigtig tanke, og den bør man ikke lægge væk.

Præsidenten: Hr. Castberg hev ordet til ein stutt merknad.

Castberg: Det er bare en liten bemerkning til hvad hr. Buen sa. Det er ikke det vi har fæstet os ved, at de 6 ministre er kommet sammen og har konfereret og snakket sammen, men at det blir "enighet" om det og det, og man fatter beslutninger.

Buen: Jeg vil bare faa lægge til overfor hr. Castberg at der vel overhodet ikke er tale om, at disse ministermøter er besluttende forsamlinger. Det er vel konfererende forsamlinger.

Castberg: Ogsaa besluttende forsamlinger.

Utenriksminister Ihlen: Der er her, som saa ofte før, talt om hemmeligholdelsen. Jeg kan ikke la være at peke paa det, som Frankrikes førsteminister Millerand sa for nogen dage siden, at vi vil ikke ha det mere, og vi vil ikke ha de hemmelige traktater; men, la han til, forberedelsen av traktaterne og diskusjonen som gaar forut, kan ikke være offentlig. Jeg tror det vil vise sig at bli sandt frem gjennom tiden ogsaa. Hvad nu offentliggjørelsen av den protokol, som statsministeren har lagt frem, angaar, vil jeg si, at som herrerne erindrer er der ved disse ministermøter gaat frem saan, at der er skrevet et kommunike for offentligheten og saa er der sat op en protokol, men den er skrevet med det for øie, at den skal forelægges de 3 landes nationalforsamlinger, men ikke offentliggjøres. Og naar man ser paa den protokol, som er læst op her idag, er det klart at den er skrevet med det for øie at den ikke skulde offentliggjøres. Naar vi f.eks. i punkt II siger, at "Da man underhaanden er blit bekjendt med, at der kan ventes indbydelse til en baltisk konferanse hvorunder bl.a. spørsmålet om Østersjøens nøytralisering skulde behandles, enedes man om at man ikke kunde anbefale deltagelse i denne konferanse, og at bestræbelsene burde rettes paa at søke at undgaa at en saadan innbydelse utgikk til de tre nordiske land." da er det saan som man ikke gaar hen og offentliggjør. Jeg vil ogsaa si, at naar vi siger at vi med hensyn til beskatningsforholdene og saant agter at gjøre en henvendelse til England, da gaar vi ikke frem saan gjennom utenriksdepartementet, hvorunder disse saker ligger, at vi sender henvendelsen, men først offentliggjør at vi agter at sende den og saa kan der ofte gaa nogen maaneder for der er mange opplysninger som skal samles ind om det. Og saan kan man gaa gjennom protokollen punkt for punkt, og man vil se at dette ikke er skrevet for offentliggjørelse. Det maa jeg fastholde.

Jeg har en anden liten sak at omtale, men det er kanskje bedst at vente med det til siden.

Præsidenten: Flere har ikke forlangt ordet i denne sak, og da var det vel bedst at utenriksministeren optok den anden sak.

Utenriksminister Ihlen: Først vil jeg faa lov at opplyse likeoverfor hr. Buen om forbindelsen med Sovjet-Rusland - jeg har nævnt det før - at Kristiania kommunestyre som bekjendt har bevilget 100 000 kroner for at kjøpe tran og sende til Finland. Utenriksdepartementet satte sig straks i bevegelse, idet vi henvendte os til Finland for at faa transittillatelse gjennom Finland for denne tran. Denne transittillatelse har vi faat fra finsk side uten at der er oppstillet nogen betingelser. Vi faar transiten frit. Derefter henvendte vi os til Sovjet-Rusland og

spurte om dets tillatelse til at sende lasten til Finland¹ og sende 2 inspektører for at se paa utleveringen derover. Vi har idag i utenriksdepartementet sendt et purringstelegram til Sovjet-Rusland for at høre hvad de vil si.

Den sak, som jeg vil benytte anledningen her til at legge frem, vedrører Finland. Der har været skrevet noksaa meget i aviserne i den siste tid om Finlands okkupering av Petchenga. Jeg tror de opplysninger utenriksdepartementet har, bør fremlægges her for Stortinget ved denne anledning.

Minister Urbye innberettet i fortrolig telegram av 12. januar d.aa., at han av den finske utenriksminister s.d. hadde faat følgende meddelelse:

Den finske regjering var av øverstbefalende paa Arkangelfronten den russiske general Miller, blit anmodet om at istansette og betjene den telegraflinje som gaar fra Petchenga til Kyrö dels av hensyn til forbindelsen mellom de russiske offiserer paa Murman og deres familier i Finland og dels av hensyn til den politiske forbindelse. Etterat herjingen i Karelen av hvite russiske tropper og ødeleggelsen av det finske konsulat i Murman, som var opprettet med de alliertes samtykke, frykter den finske regjering for, at ogsaa telegraflinjen, veianlegget og gjestgiverierne langs Petchenga - Kyröveien skal bli ødelagt av russerne og har derfor imøtekommet begjæringen. 63 soldater og offiserer i uniform gikk 11. ds. paa ski nordover fra Rovaniemi med det maal langs den nye vei fra Kyrö at nærme sig den russiske grense. Uten ny ordre skal de ikke gaa over grensen; men hvis der blir opnaat overenskomst derom med general Miller, er det planen, at de skal fortsette ad den halvferdige vei videre til bortimot Petchenga samt besette de 7 gjestgiverier langs veien paa det russiske omraade og istannsette og beskytte telegraflinjen. Hvis der skulde opstaa krigerske forviklinger har de faat ordre om at trekke sig tilbake. Den finske Statsminister betonte uttrykkelig og sterkt at det her ikke var tale om noen militær okkupation hvad jo ogsaa fremgikk klart av det rimelige troppeantall - men kun gjaldt at beskytte anlegg som hadde kostet Finland 4 millioner." Det er senere oplyst, at det er finske penger disse anlæg er blit betalt med. - "Provisianteringen og utrustningen av tropperne skedde helt og holdent fra Finland av. Han vilde meddele Urbye dette forat man ikke i Norge skulde misforstaa foranstaltningen og lignende meddelelse vilde bli git ogsaa til ententemaktene da Finland hadde forpliktet sig likeoverfor fredskonferansen i mai 1919 til ikke at okkupere russisk omraade men avvente fredskonferansen eller Folkeforbundets avgjørelse angaaende grensespørmaalene.

Urbye lovet ham at bringe hans meddelelse straks videre til den norske regjering men tilla at han som sin personlige opfatning vilde uttale, at den omhandlede foranstaltning forekom ham egnet til at vekke betenkeligheter saavel av hensyn til muligheten for eventuelle krigerske forviklinger langs den norske grense som fordi der vilde bli anbragt finsk militær paa det territorium hvor Norge - i tilfelle av, at status quo blev forandret - har tatt forbehold om en regulering av grensen hvad

---

¹ Manuskriptet har her "Petchenga", som er overstrøket og erstattet med "Finland?".

den finske utenriksminister jo før var gjort bekjent med. Av hensyn hertil hadde det været ønskelig om den norske regjering var blitt underrettet før tropperne avmarsjerte fra Rovaniemi men Urbye gikk ut fra at nogen overskridelse av den russiske grense ikke vilde finne sted i de nærmeste dager. Til dette blev svart at der først blev tale om saadan overskridelse av grensen efter forløpet av 10 a 12 dager. Videre omtalte Urbye at der var grunn til at anta at innmarsjen av de finske tropper paa dette omraade vilde vekke stor opmærksomhet innen den norske almenhet og sannsynligvis ogsaa uro og foranledige at der opstod misstemning mot Finland i Norge. Urbye tilføiet sluttelig at det vilde virke paafallende, at denne foranstaltning, som blev iverksat efter anmodning fra general Miller, blev begrundet med nødvendigheten av at etablere beskyttelse mot Millers egne tropper. Den finske utenriksminister bemerket dertil at Millers tropper hadde vist sig upaalitelige og udisciplinerte. Han betonte tilslutt i eget navn likeoverfor Urbyes betenkeligheter at der ved nevnte foranstaltning selvfølgelig ikke blev gjort noen endring i den erklæring som Finland i mai 1919 hadde avgitt om at ville bøie sig for den avgjørelse av grensespørsmålene, som maatte bli truffet av Fredskonferansen eller Folkeforbundet. Minister Urbye mottok kort efter en note datert 10 januar fra den finske utenriksminister, som bekreftet de av Utenriksministeren givne muntlige meddelelser. I telegram av 15 s.m. meddelte jeg minister Urbye, at jeg var enig i hans uttalelser til den finske utenriksminister; jeg bad ham paa den norske Regjerings vegne muntlig bekrefte ovenfor den finske utenriksminister, hvad Urbye hadde sagt ham som sin personlige mening. Enn videre telegraferede Urbye 27 s.m. at han fra god kilde hadde bragt i erfaring, at general Miller hadde telegraferet, at han aldrig hadde bedt om utsendelse av nogen ekspedition mot Petchenga og at han protesterte mot overskridelsen av den russiske grense. I telegram av 31 januar instruerte jeg minister Urbye om i note til den finske regjering at meddele, at ovenomhandlede note fra den finske regjering var bragt til den norske regjerings kunnskap og at ministeren hadde faat i opdrag at fremholde, at den norske regjering i tilfelde av at den omhandlede finske militære ekspedisjon overskrider den russiske grense, hvad den norske regjering haaber ikke er skedd, bestemt maa gjøre gjeldende, at foranstaltningen, saaledes som av minister Urbye muntlig uttalt overfor den finske utenriksminister, ikke paa nogen maatte maa prejudicere Norges krav paa en grenseregulering i tilfelde av en forandring i status quo med hensyn til grenseforholdet. Samtidig med at minister Urbye 2 ds. tilstillet det finske utenriksministerium en note overensstemmende med denne telegrafiske instruksjon, skrev han privat til utenriksminister Holsti, som var syk og sengeliggende, paa følgende maate, idet han henviste til sin note av s.d.: "Som Herr Utenriksministeren vi se, uttaler den norske regjering haabet om at den russiske grense ikke er overskredet. Som De vil erindre, meddelte De mig lørdag at 35 mand var gaat over grensen, men at dette skyldtes en misforstaaelse, opstaat ved generalstabchefen, general Enokels sygdom. Jeg la ikke skjul paa overfor Dem, at jeg ansaa dette

meget beklagelig, idet jeg henviste til Deres tidligere uttalelser til mig, at grensen ikke vilde bli overskredet, saalenge ingen overenskomst med general Miller ikke var kommet istann. Jeg telegrafererte straks til min regjering at en overskridelse av grensen hadde funnet sted, men at dette skyldtes en misforstaaelse. Den norske utenriksminister ber mig idag telegrafisk undersøke om styrken da overskridelsen skyldtes en misforstaaelse nu er trukket tilbake til finsk territorium." Imidlertid meddelte minister Urbye i telegram av 9 ds. at han hadde mottatt meddelelse om, at den omhandlede militærstyrke efter anmodning av de russiske militærmyndigheter i Petchenga var gaat videre dit. Dette var gjort uten nogen overenskomst med general Miller.
(kfr!)

Utsendelsen av nevnte militærekspedition har været adskillig omtalt i den finske presse, og der er herunder fremkommet adskillige misforstaaelser med hensyn til Norges stilling til saken. Minister Urbye har derfor levert en medarbeider i "Helsingin Sanomat" følgende notat til inntagelse: "Vi har ved at undersøke i den norske presse søkt at komme efter hvad der i virkeligheten fra norsk side gjøres gjeldende i Petchengaspørsmålet. Vi har forstaat de norske presseuttalelser saaledes, at der ikke fra norsk side gjøres noget krav paa omraadet ved Petchenga, Murmankysten eller Kolahalvøen, men at man i tilfelde der sker nogen forandring deroppe i grenseforholdene ønsker en grenseregulering i Pasvikdalen. Avisen henviser til den besynderlige maate, hvorpaa grensen er trukket, hvad man med lethet kan overbevise sig om ved at se paa kartet. Navnlig er den vinkel paafallende som grensen gjør opad mot Boris Gleb, hvor grensen gaar over paa den vestre side av Pasvikelven. Hvad der for øieblikket synes at ha bragt saken frem i den norske presse, er den finske militærekspedition, som efter meddelelser i pressen er paa vei opover Pasvikdalen. Jeg vil i denne forbindelse minde om, hvorledes den norske regjerings stilling har været i denne sak hele tiden. Jeg vil her benytte aledningen til at læse op den henvendelse, som vor minister i Paris efter paabud av den norske regjering har gjort i april maaned 1919. Da blev det sagt av vor minister i Paris til konferancen i Paris følgende:

"Spørsmål om regulering av grensen."

Grensen mellem Norge og Finland blev fastsatt ved en traktat av 1751 og grensen mellem Norge og Rusland ved en overenskomst av 1826. Før disse tidspunkter var der ikke noen grense i egentlig forstand mellem Norge og disse to land, idet deres utelukkende og ubestridte omraader var skilt ved et vidtstrakt landomraade som kaltes Felles-distrikter og næsten utelukkende besøktes av flyttlapper. Det er fra det tidspunkt av da dette fellesskap blev opløst at de nuværende politiske grenser blev optrukket. De fikk forresten en form som var uregelmessig og - efter hvad den følgende historie om naboforholdene har vist - egnet til at skape vanskeligheter.

Dette gjelder i sandhet forholdet til Rusland særlig forsaavidt angaar dalen ved Pasvikelv. Skjønt denne dal efter et økonomisk og geografisk synspunkt henger nøie sammen med Norge, er den blitt delt mellem de to land, idet grensen

følger elvens midtstrømslinje og endog gaar inn paa nevnte elvs venstre bredd for at inndra under russisk omraade grunnen til den ortodokse kirke i Boris Gleb.

Traktaten av 1826 innrømmer innbyggerne i de distrikter som tidligere var felles for Norge og Rusland visse rettigheter med hensyn til skibsfart, fiske og tømmerfløtning i Pasvikelv. Disse rettigheter gjelder ikke for innvaanerne av Finland. Dersom det territoriale status quo i disse egner ikke rokkes og lar os beholde som nabo Rusland, som et prøvet vennskap har bundet os til i aarhundreder, har den norske regjering intet ønske at fremsette for Konferansen. Hvis derimot en endring i status quo blir paatenkt av Konferansen eller foretatt ved direkte avtaler mellem de interesserte land, forbeholder den norske regjering sig allerede nu retten til i paakommende tilfelle at kreve en regulering av grenserne i nødvendig utstrekning til at trygge Norges territoriale og politiske interesser og sikre Norge muligheten av at opretholde den gode forbindelse med sine naboer."

Det blev sagt dengang, og det har været den norske regjerings standpunkt hele tiden siden. Jeg tror, det er et greit og reelt standpunkt at staa paa. De distrikter, som det tales om, Petchengadistriktet og alt dette, er russisk land, og efter den norske regjerings mening gaar det ikke an at være med paa at disponere nu det land paa anden maate, saa vi vil ikke være med paa det. Det ser jo ut, efter det, som her er oplyst, som om Finland rykker frem, ganske vist med en liten trop nu og vistnok ogsaa for at beskytte telegrafanledningen, men det er en fremrykning mot Petchenga, det er der ikke tvil om. Jeg vil sluttelig nævne, at vi selvfølgelig har holdt vore ministre i utlandet underrettet om dette, og blandt dem ogsaa minister Wedel. Minister Wedel har sendt et telegram av 2den februar, hvori han blandt andet sier: "Fransk utenriksministeriet som jeg communiquert med mener at paa 3 forskjellige steder hvoriblandt paa høide av Saraka og Kem finske tropper eller finske bander er paa vei til Petchenga. Uten at kunne bevise det har utenriksministeriet uagtet alle finske forsikringer overbevisning at det brutalt sagt er Finlands agt skape fait accompli i Petchenga. Man anser sig ikke her kunne raade Norge til i tilfælde dette sker at occupere den av os ønskede grænse, men man tilraader os til skarp vakt jeg skal paa min (?) energisk og samtidig forsiktig maate vareta vor interesse hos fredskonference." Og det er jo en given sak, at om Finland nu skulde rykke frem i Petchenga, kan det ikke gaa an, at vi rykker frem i Pasvikdalen og besætter nogen del av russisk territorium. Det tror jeg maa være ganske utelukket. Men jeg trodde, det kunde være av interesse for Stortingets medlemmer at faa disse opplysninger.

Castberg: Dette spørsmaal er jo av stor betydning, og det har været behandlet ogsaa tidligere i utenrikskomiteen for længere tid siden. Det er tilfredsstillende, selvfølgelig, at regjeringen tar det standpunkt, at fordi om Finland tar en del av dette territorium, skal ikke vi benytte anledningen til ogsaa at ta en del, nemlig til at regulere vore grænser. Men det er et andet punkt, som for mig staar som likesaa alvorlig

og kanskje alvorligere, og det er henvendelsen, som er skedd til fredskonferencen. Hvis jeg ikke misforstod det, var det meningen, at hvis fredskonferencen beslutter at regulere og foreta forandringer deroppe og imøte-komme de norske ønsker om en granseregulering - altsaa norsk erhvervelse av fremmed territorium - da stiller saken sig anderledes. Det er jo ikke ubekjendt, at vor minister i Paris ogsaa har ganske sterke tendenser i den retning. Men jeg spørger paa samme maate som i utenrikskomiteen - jeg brukte det sterke uttryk der - : Er hæleren bedre end stjæleren? Hvis der tas land fra Rusland, er det da forsvarlig for os, naar Rusland ikke har været med at samtykke i, at der tas land fra det - er det da forsvarlig for os, selv om alle stormagter i verden uten Rusland sa, at vi skal faa det, av hensyn til det fremtidige forhold til Rusland at ta det? Hvis dette sker mot Ruslands vilje eller uten Ruslands samtykke - og det er mulig, at der ikke er nogen i Rusland for tiden, som kan gi et bindende samtykke - kan England og Frankrike og fredskonferencen i det hele, saa meget de vil, sige, at vi forærer dette til Norge: det kan ikke bli andet end en kilde til fremtidige rivninger og ulykker. Jeg for min del vil derfor saa indtrængende som mulig henstille til regjeringen ikke at indlate sig paa nogen landerhvervelse i det nordlige Rusland, selv om det kaldes granseregulering, uten i samforstaaelse med og med samtykke av den russiske stat, med Ruslands samtykke git av en myndighet, som man virkelig kan sige baade formelt og faktisk repræsenterer Rusland.

Buen: Ogsaa jeg vil i tilslutning til det, hr. Castberg nu uttalte faa lov at sige, at Norge bør holde den linje helt ut indtil de yderste konsekvenser, at det ikke vil være med paa okkupation av fremmed landomraade, hvor naturlig de geografiske forhold end maatte anvise det. Jeg vil ha lov til at sige, at det altid maa fremholdes, at vort ønske om granseregulering deroppe er basert paa, at Rusland skal delta i den venskabelige overenskomst, som forutsættes at komme istand.

Utenriksminister Ihlen: Jeg kan for mit vedkommende erklære, at jeg er ganske enig med de to sidste talere. Det har ogsaa vært min mening, at hvis vi skal ha noget deroppe, maa det være med Ruslands konsens. Jeg gjør opmerksom paa, at i vore instruksjoner til minister Wedel i Paris har vi i sin tid sagt, at Norge ønsker ikke at faa nogenting, utenat det sker ved imøtekommenhet fra de interesserte parter, og Wedel har sagt det i denne form: "Hvis derimot en ændring i status quo blir paatænkt av konferencen eller foretat ved direkte avtaler mellem de interesserte land" - og jeg har alltid tænkt mig, at Rusland maa være det mest interesserte land deroppe, det har jeg ikke tvilt et øieblik paa. Jeg synes ikke, det gaar an at disponere russisk land uten Ruslands tilladelse. Jeg er fuldstændig enig i det.

Castberg: Dette er jo meget beroligende. Det er nu saa bestemt sagt av utenriksministeren som det er mulig, og vil

selvfølgelig ogsaa maatte faa uttrykk i instruksene til ministeren i Paris. Jeg fæstet mig imidlertid ved flere punkter i det, som utenriksministeren oplyste, som ikke syntes mig at falde helt sammen dermed; jeg gjør opmerksom paa, at i det sidste, som utenriksministeren oplæste nu fra minister Wedel, var der to alternativer - enten avgjørelse av fredskonferencen eller efter overenskomst mellem de interesserte parter. Der ligger i selve uttrykkene - det er mulig, det ikke er tilsigtet - en tvetydighet, som jeg efter utenriksministerens sidste uttalelser gaar ut fra, at man vil forebygge skal ha nogen realitet, og vor minister i Paris bør nøie faa vite den opfatning, som nu ogsaa har faat en saa bestemt tilslutning fra utenriksministerens side.

Halvorsen: Jeg vil bare likeoverfor hr. Castberg si, at naar han har været urolig paa dette punkt, saa forstaar jeg ham ikke rigtig; for ikke bedre end jeg erindrer, saa var vi alle i utenrikskomiteen, da dette spørsmål var oppe, enige om, at dette maatte være det norske standpunkt - baade den norske regjering og vi av utenrikskomiteens medlemmer, som uttalte os, var enige derom. Jeg for min part i hvert fald har derfor ikke næret nogen uro med hensyn til dette. Vi var alle paa det rene med, at uten Ruslands samtykke vilde vi intet ha deroppe. Det er forholdet efter min bedste erindring.

Castberg: Ja, det er ganske riktig.

Utenriksminister Ihlen: Jeg skal læse litt videre av det, jeg læste. Det heter: "Hvis derimot en ændring i status quo blir paatænkt av konferencen eller foretat ved direkte avtaler mellem de interesserte lande, forbeholder den norske regjering sig allerede nu retten til i paakommende tilfælde at kræve en regulering av grænserne i nødvendig utstrækning til at trygge Norges territoriale og politiske interesser og sikre Norge muligheten av at opretholde den gode forbindelse med sine naboer." Og det kan vi vel ikke gjøre, uten at dette sker med Ruslands tilladelse; for Rusland er jo ogsaa en av vore naboer. Jeg har ialfald den bestemte opfatning, at skal der ordnes noget deroppe, saa maa det være med Ruslands tilladelse.

Castberg: Maa jeg bare gjøre en liten bemerkning. Jeg er fuldt enig med hr. Halvorsen i hans referat av vor stilling til dette, og jeg har sagt at jeg markerte dette meget sterkt; men hvad jeg fæstet mig ved, der var, at der i nogen av disse dokumenter, som blev oplæst her, syntes ikke at være git et koncist uttrykk for dette. Derfor var det av interesse for mig at faa denne bestemte erklæring fra utenriksministeren.

Præsidenten: Daa no ikkje fleire hev kravt ordet, er dette ordskiftet slutt.

Præsidenten finn etter det som hev gjenge fyre seg, aa burde gjera framlegg um, at det ikkje vert aa offentliggjera nokor av dei meldingar som er gjevne, eller av ordskiftet som er ført um deim. Præsidenten finn derimot at det maa verta

Møte for lukkede dører, Stortinget 13. februar 1920

meldt til pressa at statsministeren hev gjeve melding fraa det seinst haldne ministermøtet i Kristiania, og like eins at utanriksministeren gav ymse opplysningar vedkomande tilhøvi ved Petchenga.

Castberg: Efter den maate, hvorpaa protokollen er formet, og efter de uttalelser, som er faldt her, er jeg enig i, at det vanskelig lar sig gjøre at offentliggjøre hele statsministerens redegjørelse. Men jeg vil faa lov til at føie til den bemerkning, at det kommuniké, som er meddelt almenheten om dette ministermøte, er saa knapt, at almenheten ikke fuldt ut faar indtryk av, hvad der er foretat paa ministermøtet, og jeg vil henstille, at man, hvis saadanne møter skal gjentages, da sørger for at ta med i det, som offentliggjøres, i det, som skal meddeles almenheten, mest mulig - alt det, som overhodet ikke er absolut utelukket fra at kunne offentliggjøres. Jeg mener, vi skylder at gi den tribut til det krav, som alle nu er enige om, at der bør være en større offentlighet ogsaa over de utenrikske anliggender end tidligere.

Votering:

Præsidentens forslag - forhandlingerne blir ikke at offentliggjøre - bifaldtes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 18.35.